

JOSEF ŠKVORECKÝ

ZBABĚLCI

CHARAKTERISTIKA UMĚLECKÉHO TEXTU

„Jo ten? To se ty blbci nechali víst vod takovýho kolaboranta?“

„Jo,“ řekl Jindra a odmlčel se. Přestal ladit a otevřel před sebou noty. Všichni jsme se na něj dívali. Řek to tak, že bylo vidět, že to není všechno. Počkal chvíli na to ticho, a když se rozhostilo, pokračoval.

„Nechali se vod něj víst. Ale jenom do kanclu k Fenikovi a tam je sebrali voba a zavřeli je do sklepa.“

„Páni!“ řekl Harýk. „Začínám mít úctu k dělnému lidu.“

„Tu srandu si nedovedete představit, jak se Bartošík tvářil, dyž ho zavírali.“

„Náhodou si jí dovedu představit, ponivač sem ho při podobnym tragickym omylu už zažil,“ řekl Benno.

„Kdy?“

„Dyž se dověděl, že mám jít z rasovejch důvodů do koncentráku.“

Zasmáli jsme se, a nejvíc Jindra. Ten měl nejvíc proč. Moh být rád, že mu ta jeho pilnost celkem dost hladce prošla. Ta ostuda, pracovat čtvrtého května devatenáct set čtyřicet pět v německé letecké továrně v Kostelci.

Analýza uměleckého textu

- **zasazení výňatku do kontextu díla**

Úryvek se nachází v průběhu knihy. Jako jazzová kapela měli kluci hodně zkoušek, při kterých řešili revoluci v jejich maloměstě.

Na samém začátku jsou zobrazeny hlavní postavy – mladí lidé, kteří milují jazz. Jedná se o poznávání nových lásek, a to hlavně Dannyho, kterému je sotva 20 let a nejvíce ho přitahuje Irena. Ta vítá veškerou Dannyho náklonnost, ale je zamilovaná do horolezce Zdeňka a zůstává mu věrná.

Danny a jeho přátelé mají pocit, že se proti okupantům nic neděje, protože revoluci řídí městská smetánka a ta se spíše snaží nedělat nic. Veškeré snahy o revoluci skončí tím, že zabaví všechny zbraně, které uschovají do skladu, zavřou odpůrce a drží údajné „vojáky“ ve službě a ti vykonávají pouze povinné hlídky každé tři hodiny. Dannymu připadá, že z takové služby nebude mít žádný osobní prospěch a už vůbec ho nebude Irena milovat, a tak s přáteli utíkají.

Den poté však potká anglické vojáky a ukáže se v tom nejlepším světle, když je ubytovává u nejvýznamnějších obyvatel města, o kterých se ví, že něco znamenají. Zde si také domlouvá rande, na které slečna stejně nepřejde a on opět skončí u myšlenek na Irenu a její tělo. Ze strany města dojde k dohodě s Němci na nerušeném odchodu do Ameriky. 9. května se roznese zpráva, že přijíždějí Rusové, avšak před nimi nečekaně vjedou do maloměsta německé tanky. Do boje se zapojí mladí lidé, dělníci a samozřejmě i Danny s přáteli. On stále přemýšlí o tom, jak ho budou lidé obdivovat, ale postupem času mu dochází, že to vlastně není legrace. To všechno se děje proti vůli velitele, kterého nakonec trefí mrtvice přímo při bojích.

Danny potkává svého přítele Přému, který byl zavřený ve sklepě, ale podařilo se mu uniknout. Celý boj dopadne nakonec pro město „docela“ dobře. Hlavní hrdina doufá, že se dočká uznání a lásky od Ireny, ta však čeká na svého Zdeňka. Na konci knihy Danny vzpomíná na všechny, které miloval, a přemýšlí nad tím, jaká bude dívka, kterou potká v Praze.

- **téma a motiv**

téma: závěr války v Kostelci

motivy: hudba, kolaborantství, humor

- **časoprostor**

prostor: není patrný; zkušebna kapely

čas: květen 1945

- **kompoziční výstavba**

Děj je vyprávěn chronologicky, text je rozdělený do kapitol.

Úryvek se skládá z 9 odstavců, z nichž pouze poslední netvoří přímá řeč.

- **literární forma, druh a žánr**

próza, epika, román

- **vypravěč**

ich-forma – vypravěčem je Danny Smiřický, autorovo alter-ego

- **postava**

Danny Smiřický: (hodně se podobá autorovi) má rád jazz a často využívá angličtinu, domýšlivý, o svých rodičích mluví jako o služce a o někom, kdo mu dává peníze, podnikavý, bezstarostný, svým způsobem citlivý, často sám sebe prohlíží a chválí svoje tělo

Benno: snadno se nechá pokořit (hlavně od přítelkyně), sympatický, upřímný, zajímá ho především jídlo

Harýk a Jindra: přátelé Bennyho a Dannyho, o jejich charakteru lze říci jen to, že jsou dobrými kamarády

další postavy:

Helena: často umravňuje svého přítele

Irena: pohrává si s kluky díky své kráse, hloupá

Dannyho rodiče: hodní, pro svého syna by udělali vše, ale ten jim to nijak neoplácí

- **vyprávěcí způsoby**

V úryvku je veden dialog (polylog) více postav – chlapců z jazzové kapely. Menší prostor je věnován pásmu vypravěče.

- **typy promluv**

dialog (polylog) Dannyho, Bennyho, Harýka a Jindry

- **jazykové prostředky a jejich funkce ve výňatku**

Autor využívá hovorový jazyk, proto je kniha mnohem čitelnější a čtenáři bližší. Nevyhýbá se vulgarismům, jednoduchým slovním spojením a nesložitým souvětím. Text je občas proložen angličtinou a němčinou.

přímé řeči kluků nespisovná čeština (*víst, takovýho, vod něj, voba...*)

pásmo vypravěče nespisovná čeština (*řek, moh*)

řečnická otázka „*Jo ten?*“

přezdívký *Harýk, Benno, Danny*

- **tropy a figury a jejich funkce ve výňatku**

metonymie *otevřít před sebou noty*

personifikace
ironie

ticho se rozhostilo
„Začínám mít úctu k dělnému lidu.“

Literárněhistorický kontext

• kontext autorovy tvorby

patří mezi výrazné české autory 2. poloviny 20. století

Josef Škvorecký (1924, Náchod – 2012)

- prozaik, esejista, překladatel, nakladatel
- totálně nasazen v náchodské továrně a v Novém Městě nad Metují
- působil ve studentské jazzové kapele
- krátce studoval lékařskou fakultu UK, poté FF UK obor filosofie – angličtina
- učitelem v Broumově, Polici nad Metují a Hořicích
- redaktor angloamerické redakce Státního nakladatelství (pozdější Odeon)
- r. 1958 se oženil se spisovatelkou Zdenou Salivarovou
- od r. 1963 spisovatelem z povolání
- r. 1969 odjel přednášet do USA a rozhodl se zůstat v exilu – stal se profesorem v Torontu (Kanada)
- zakladatel exilového nakladatelství 68 Publishers (Toronto)
- roku 1978 zbaven československého občanství

pentalogie s Dannym Smiřickým:

Zbabělci

Tankový prapor – Danny ve vojenské službě

Prima sezóna – soubor 5 povídek z válečné doby, vztah Dannyho k dívkám

Mirákl – „politická detektivka“, události 50. a 60. let, číhošťský zázrak

Příběh inženýra lidských duší – Danny je profesorem na univerzitě, ukazuje pocity emigranta

ostatní próza:

Sedmiramenný svícen – soubor židovských povídek

Legenda Emöke – baladický příběh o lásce

Konec nylonového věku – o změnách po roce 1948

Hořkej svět – soubor povídek

detektivní prózy:

Smutek poručíka Borůvky, Konec poručíka Borůvky, Návrat Borůvky

Hříchy pro pátera Knoxe

Lvíče – román s detektivní zápletkou

poezie:

Nezoufejte!, Dívka z Chicaga, Blues libeňského plynojemu

eseje:

Nápady čtenáře detektivek, O nich – o nás, Samožerbach

• literární / obecně kulturní kontext

2. polovina 20. století, počátek 21. století

Bohumil Hrabal (1914–1997)

- vyrostl v Nymburce – nevlastní otec místní sládek
- právnická fakulta UK
- vystřídal mnoho zaměstnání (písař, úředník, výpravčí, pojišťovák, spisovatel)
- zemřel pádem z okna při krmení holubů
- využívá postav pábitelů – svérázných bláznů toužících po poznání a posedlých mluvením
- hovorový jazyk, nesouvislý děj, proudy vědomí
- *Ostře sledované vlaky, Obsluhoval jsem anglického krále, Slavnosti sněženek, Postřižiny*

Vladimír Páral (* 1932)

- pseudonym Jan Laban, chemický inženýr, pracovně spojen se severními Čechami
- oblíbený v 60.-80. letech, po revoluci méně výrazný

- žije v Praze a Mariánských Lázních
 - „autor pokleslé aktivity“
 - „černá pentalogie“ (*Veletrh splněných přání, Soukromá vichřice, Katapult, Milenci a vrazi*), bílá pentalogie (*Mladý muž a bílá velryba*), po revoluci rysy pornografie (*Playgirls*)
- Milan Kundera (* 1929)
- básník, dramatik, prozaik, esejista, překladatel
 - členem komunistické strany – vyloučen
 - studoval literární vědu a estetiku, přestoupil na FAMU – režie, scenáristika
 - žije a píše ve Francii
 - poezie – *Monology*, *Člověk zahrada širá*, hry – *Jakub a jeho pán*, *Majitelé klíčů*, povídky – *Směšné lásky*, romány – *Nesnesitelná lehkost bytí*, *Zrazené testamenty*, *Žert*, *Život je jinde*, *Valčík na rozloučenou*
- Ludvík Vaculík (1926–2015)
- prozaik, fejetonista, pracoval pro firmu Baťa
 - studium Vysoké školy politické a sociální, redaktor (*Rudé právo*)
 - autor manifestu 2000 slov
 - *Jak se dělá chlapec*, *Morčata*, *Rušný dům*, *Sekyra*

Další údaje o knize:

- **dominantní slohový postup:**

vyprávěcí

- **vysvětlení názvu díla:**

Zbabělci, protože pubertáči se chovali zbaběle vzhledem k tomu, že byl konec války.

- **posouzení aktuálnosti díla:**

Toto dílo není zcela aktuální, i když je doba krize, předpokládáme, že se nevrátí doba, kdy po našem území jezdily tanky a ničily naši zemi.

- **pravděpodobný adresát:**

Může to být určeno jak pro mladší, tak pro starší generaci, protože mladí mohou nalézt něco nového, co nezažili, a starší generace může vzpomenout na tehdejší časy.

- **zařazení knihy do kontextu celého autorova díla:**

Autor využívá motiv povstání proti Němcům na konci války, v dílech se často objevuje hlavní postava Danny Smiřický. Kniha vznikla již v roce 1948, vydaná byla však až o 10 let později. Kvůli tomu, jak Škvorecký popisuje povstalce, byl také jeho román přijat negativně a brzy po vydání byl stažen z prodeje.

- **tematicky podobné dílo:**

Jan Drda – *Němá barikáda*: Děj těchto povídek se stejnou tematikou jako u Škvoreckého, děj jde chronologicky za sebou. Jedná se o postavení se proti Němcům, to zajistí nakonec až pouze starší většina obyvatel, kterým válka vzala jejich sny. Rozdílem je, že Drda popisuje povstalce jako hrdiny.

- **porovnání s filmovou verzí nebo dramatizací:**

O scénář se zasloužila režisérka Andrea Sedláčková a míní, že film by se mohl začít točit v dubnu až červnu r. 2013 (poslední údaje udávají rok 2018). V rozhovorech zmiňuje lítost, že se jí toto dílo nepodařilo ještě před smrtí J. Š. Filmovat se bude pravděpodobně v Náchodě, avšak problémem bude možná velikost náměstí. Město však vyjádřilo plnou podporu po všech stránkách. Herci prozatím nebyli zveřejněni.